

функціонування всієї системи господарських відносин чи оборони України або для їх окремих структурних елементів. Такою важливою за соціальним значенням інформацією може бути як інформація з обмеженим доступом, одним із видів якої є державна таємниця, так і відкрита інформація.

Така думка знаходить своє підтвердження у законодавстві. Зокрема, у Концепції технічного захисту інформації в Україні вказано, що технічний захист інформації, що є складовою частиною забезпечення національної безпеки України, це діяльність, спрямована на забезпечення інженерно-технічними заходами порядку доступу, цілісності та доступності (унеможливлення блокування) інформації з обмеженим доступом, а також цілісності та доступності відкритої інформації, важливої для особи, суспільства і держави. Тобто технічного захисту потребує важлива інформація як з обмеженим доступом, так і відкрита інформація.

Отже, за чинною ст. 113 КК України інформація може бути предметом диверсії: 1) у формі вчинення вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на зруйнування або пошкодження об'єктів, що мають важливе народногосподарське чи оборонне значення; 2) якщо наявні у сукупності дві умови: а) її можна зруйнувати чи пошкодити; б) вона має важливе народногосподарське чи оборонне значення; 3) безвідносно до її правового режиму, тобто це може бути як інформація з обмеженим доступом, так і відкрита інформація.

Разом з тим, з метою приведення положень ст. 113 КК України у відповідність із Законом України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р., нами вже пропонувалося змінити законодавче формулювання соціального значення об'єктів в цій статті, зокрема вказавши на їх життєво важливе значення для багатьох людей, суспільства чи держави. Ця пропозиція є актуальною і стосовно інформації як одного з видів таких об'єктів.

УДК 343.222 (043.2)

Козаченко О. В., д.ю.н., професор,
Миколаївський інститут права Національного університету
«Одеська юридична академія», м. Миколаїв, Україна

НОВІТНІЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Необхідно відзначити, що дискусії щодо поняття кримінальної відповідальності в науці кримінального права тривають протягом близько сотні років, у результаті чого склалася значна кількість концепцій, які пропонують власне трактування змістовних ознак кримінальної

відповідальності, розглядаючи останню під різними кутами зору. Не вдаючись до детального аналізу різних підходів до розуміння кримінальної відповідальності, можна зробити загальний висновок, що більшість концепцій, які отримали поширення завдяки аргументованості і розробленості кримінально-правовою наукою, мають право на існування з тих позицій, що кожна з них приймає за домінанту одну з ознак кримінальної відповідальності, виділяючи її в якості суттєвої властивості. Уявляється, що більшість наукових концепцій не мають антагоністичного характеру і можуть бути об'єднані в одній дефініції інтегративного розуміння кримінальної відповідальності.

Так, під кримінальною відповідальністю слід розуміти сукупність кримінально-правових заходів примусового та заохочувального впливу, які застосовуються на підставі закону державою з метою забезпечення виконання особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, обов'язку перетерпіти передбачені законом обмеження прав і свобод.

На підставі запропонованого визначення кримінальної відповідальності можна виділити її наступні ознаки.

По-перше, кримінальна відповідальність являє собою *систему (взаємопов'язану сукупність) кримінально-правових заходів*. Кримінально-правовий захід виступає не тільки визначальною властивістю кримінальної відповідальності, але й її обов'язковим елементом, своєрідним субстратом (першоелементом) даного виду юридичної відповідальності.

Натомість кримінально-правовий захід є системою прийомів і способів здійснення примусового та реабілітаційно-заохочувального впливу держави на кримінальні практики (кримінальні правопорушення, об'єктивно протиправні діяння, зловживання правом та інші), правомірну постзлочинну поведінку, які застосовуються на підставі закону, детермінованого культурним середовищем, що склалося в конкретно-історичних умовах розвитку суспільства. Таким чином, принциповою характеристикою будь-якого кримінально-правового заходу є баланс закладеного в ньому примусового та заохочувального потенціалу, шляхом поєднання прийомів і способів здійснення кримінально-правового впливу. Домінування того або іншого способу правового впливу (примус або заохочення) створює підстави для виділення в межах кримінальної відповідальності примусових (засудження, покарання, судимість) або заохочувальних (звільнення від призначення покарання, звільнення від покарання та його відбування) кримінально-правових заходів.

При цьому слід враховувати, що кримінально-правовому заходу, відповідно і всім формам кримінальної відповідальності, притаманні характеристики об'єктивного та суб'єктивного характеру. До властивостей об'єктивного характеру слід віднести мету та цілі здійснення відповідного правового впливу та підстави для його застосування.

Властивості суб'єктивного характеру охоплює наявність належних юридичних ознак у особи, до якої застосовуються кримінально-правові заходи та процесуальний аспект, який забезпечує належне процедурне оформлення застосування кримінально-правового заходу.

По-друге, кримінальна відповідальність реалізується в межах виключно *публічних правовідносин*, обов'язковим суб'єктом яких виступає держава в особі уповноважених органів та посадових осіб. Відповідна ознака кримінальної відповідальності не заперечується і у випадку, коли кримінальна відповідальність встановлюється на засадах угоди про визнання винуватості або угоди про примирення (Глава 35 КПК України), оскільки укладена угода підлягає затвердженню з боку суду і тільки після цього забезпечується трансформування її (угоди) змісту у вирок.

По-третє, суттєвою ознакою кримінальної відповідальності є *позбавлення*, яке реалізується через обов'язок особи, що вчинила кримінальне правопорушення, перетерпіти передбачені кримінальним законом обмеження прав і свобод, які вона б не переживала, якщо б не вчинила правопорушення. Визнання позбавлення в якості суттєвої ознаки кримінальної відповідальності дає можливість відмежовувати останню від інших, у тому числі і примусових кримінально-правових заходів, таких як спеціальна конфіскація, заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб та інших.

По-четверте, характер та обсяг обмежень встановлюється *кримінальним законом*. При цьому виникнення та існування кримінальної відповідальності пов'язується з реалізацією охоронних кримінально-правових норм, диспозицією яких визначають склади злочинів, а в санкціях визначається характер та розмір обмежень, які можуть бути покладені на особу, яка своєю поведінкою допустила вчинення відповідного кримінального правопорушення.

По-п'яте, кримінальна відповідальність обумовлюється виключно *вчиненням особою кримінального правопорушення*. Відповідно, кримінальна відповідальність не може застосовуватися до осіб, які вчинили правомірні дії або дії, які і визнаються протиправними (адміністративне, дисциплінарне, процесуальне правопорушення, цивільно-правовий делікт), але не віднесені законом до кримінальних правопорушень. Не застосовується кримінальна відповідальність до особи і у випадку, коли у вчиненому діянні мають місце формальні ознаки кримінального правопорушення, але у зв'язку з прямою вказівкою закону (обставини, що виключають злочинність (Розділ VIII Загальної частини КК України), малозначність (ч. 2 ст. 11 КК України) діяння) кримінальна відповідальність виключається.

По-шосте, передбачається спеціальний порядок *притягнення до кримінальної відповідальності та її подальшої реалізації*, який визначається положеннями Кримінального процесуального та

Кримінально-виконавчого кодексів України.

Запропонований підхід до розуміння кримінальної відповідальності створює умови для належного її застосування в формі необхідної і достатньої відповіді з боку держави на вчинення деліктоздатною особою кримінального правопорушення.

УДК 343.8 (043.2)

Коломієць Н. В., к.ю.н., доцент,
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів, Україна

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ЗАОХОЧЕННЯ» В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ПРАВІ

В процесі відбування кримінальних покарань заходи заохочення є вагомим інструментом, що спонукають засуджених виправитися і змінити своє життя. З точки зору кримінально-виконавчого права заохочення – це заходи впливу, які застосовуються до засуджених за певні успіхи у роботі, навчанні і виявляються у зовнішньому схваленні відповідних дій засудженого. Однак, оскільки законодавчого закріплення поняття «Заохочення» чи «Засоби заохочення» не існує, вважаємо за доцільне здійснити правовий аналіз даного поняття. Розгляд цього вкрай важливого питання доцільно розпочати з позиції теорії держави і права і розкрити зміст поняття «заохочення». Але зауважимо, що заохочення у праві (правове заохочення) в юридичній літературі науковцями розглядається з різних точок зору.

На теренах незалежної України заохочення дослідила Барабаш О. О., яка в своїй дисертаційній роботі «Заохочення у праві: загальнотеоретичне дослідження» вперше обґрунтувала зміст понять «заохочення у праві» та «правове заохочення». Даний науковець довів, що ці поняття є синонімами. Окрім цього Барабаш О. О. сформулювала визначення правового заохочення в широкому та вузькому розуміннях. У широкому розумінні, на думку науковця, заохочення у праві (правове заохочення) – це правовий засіб впливу на поведінку суб'єктів права. А у вузькому – різновид правових стимулів, спрямований на спонукання суб'єктів права до усвідомленого сумлінного виконання ними своїх обов'язків та досягнення соціально корисних результатів, які перевищували б звичайні вимоги, що ставляться до таких результатів. Ми підтримуємо даний погляд науковця, адже дослідження заохочення у праві ще не було об'єктом жодного монографічного загальнотеоретичного вивчення у вітчизняній юридичній науці.

Стосовно вирішення цієї проблеми ми, вважаємо, доцільно звернутися